

คำศัพท์ ที่เกี่ยวข้องกับ งานพระราชพิธีพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

ศศิธร มีชัยโมโตะ
โรงเรียนภาษาและวัฒนธรรม

สวัสดีค่ะ ชาว TPA NEWS ที่เคารพทุกท่าน อีกไม่นานก็จะถึงวันพระราชพิธีสำคัญแล้วนะคะ นั่นคือ พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งพอเข้าปีนี้หน่วยงานต่างๆ ทุกภาคส่วนก็ได้เตรียมการเพื่อพระราชพิธีนี้อย่างเต็มกำลัง ตามที่เราได้ดูได้ฟังข่าวความคืบหน้าการเตรียมการด้านต่างๆ จากแหล่งข่าวทุกสำนัก ทำให้เราได้ยินได้ฟังคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธี ทั้งคำราชาศัพท์ และคำศัพท์ทั่วไปที่ไม่ค่อยคุ้นหูเท่าไรนัก ผู้เขียนจึงขออนุญาตใช้พื้นที่คอลัมน์นี้แนะนำคำศัพท์น่ารู้ที่น่าสนใจ รวมทั้งความหมายของศัพท์ที่มีปรากฏบ่อยครั้งในสื่อ นะคะ

ก่อนอื่นขอแจ้งที่มาของข้อมูลที่จะนำเสนอต่อไปนี้ให้ทุกท่านได้รับทราบกันก่อน

๑) www.kingrama9.net

เป็นเว็บไซต์ที่คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เปิดขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธี ข่าวสาร และกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงศัพท์น่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธี

๒) www.m-culture.go.th/mculture_th/download/king9/Glossary_about_HM_King_Bhumibol_Adulyadej's_Funeral2.pdf

เป็นหนังสือในรูปแบบไฟล์ pdf ชื่อ “คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำตามที่ พลเอก ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างพระเมรุมาศ สิ่งปลูกสร้างประกอบพระเมรุมาศ และบูรณปฏิสังขรณ์ราชรถ และพระยานมาศ งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เขียนไว้ในคำนำของหนังสือ ดังนี้

เนื่องในงานพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องในการพระราชพิธีเป็นจำนวนมากซึ่งสะท้อนมรดกภูมิปัญญาทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับราชประเพณี เครื่องประกอบพระราชพิธี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม กระนั้นอาจมีประชาชนที่ไม่ทราบถึงความหมาย รวมถึงรายละเอียดของคำศัพท์ที่ปรากฏตามสื่อ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างพระเมรุมาศ สิ่งปลูกสร้างประกอบพระเมรุมาศ และบูรณปฏิสังขรณ์ราชรถ และพระยานมาศ งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมโดยกรมศิลปากร ค้นคว้า และเรียบเรียงคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เพื่อสร้างความรู้ และความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโบราณราชประเพณีดังกล่าว และเพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม...

ตัวอย่างคำศัพท์น่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ การพระบรมศพ และการพระศพ

สวรรคต, เสด็จสวรรคต (สะ-หฺวัน-คต, สะ-เด็ด-สะ-หฺวัน-คต) มาจากคำว่า สวรรค์ (โลกของเทวดา, เมืองฟ้า) และ คต (ถึงแล้ว, ไปแล้ว) แปลว่า ไปสู่อสุภคแล้ว ส่วนคำว่า เสด็จ แปลว่า ไป เป็นคำราชาศัพท์ใช้ในความหมายว่า “ตาย” ใช้แก่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระยุพราช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระบรมวงศ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้าที่ทรงได้รับพระราชทานเศวตฉัตร ๗ ชั้น หรือผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นการเฉพาะ

สดับปกรณ์ (สะ-ดับ-ปะ-กอน) เป็นศัพท์ที่ใช้กับพระบรมศพพระศพ สำหรับบุคคลโดยทั่วไปใช้บังคับสูงสุด แต่หากพิจารณาจากกรณีเขียนคำนี้ทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต พบว่ามีความหมายคือ ปกรณ์ทั้ง ๗ หรือพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ซึ่งประกอบด้วย สังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏิฐาน ดังนั้นทั้งบังคับสูงสุดและสดับปกรณ์จึงมีที่มาต่างกันกล่าวคือ บังสูงสุด เป็นการบำเพ็ญกุศลด้วยการชักผ้าหรือทอดผ้าบังสกุล ส่วนสดับปกรณ์ หมายถึงการสวดพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับซึ่งในงานพระราชพิธี พระพิธีธรรมจะสวดพระอภิธรรมทำนองหลวง ซึ่งมี ๗ คัมภีร์

พระโกศ (พระ-โกศ) และ**พระลอง** (พระ-ลอง) เป็นภาชนะเครื่องสูงมีรูปทรงเป็นทรงกรวยยอดแหลมใช้บรรจุพระบรมศพ พระศพ ศพ เรียกว่า “พระบรมโกศ” “พระโกศ” “โกศ” “พระลอง” และ “ลอง” มี ๒ ชั้น ในสมัยอยุธยาเรียกชั้นนอกว่า “ลอง” ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกชั้นนอกว่า “โกศ” และกลับมาเรียกว่า “ลอง” อีกครั้งหนึ่ง ภาชนะที่

บรรจุพระบรมศพ พระศพ ศพ ชั้นนอกนี้ ทำด้วยโครงไม้หุ้มทองปิดทอง ประดับกระจกและอัญมณี ส่วนชั้นใน เรียกสลัปไปมากับชั้นนอกดังกล่าวข้างต้น ทำด้วยเหล็ก ทองแดง หรือเงินปิดทอง อย่างไรก็ตามในบางครั้งเรียกรวมกันทั้งชั้นนอกและชั้นในว่า “โกศ” ซึ่งมีขนาดและรูปทรงต่างกันไปตามลำดับของพระอิสริยยศ

นพปฎลมหาเศวตฉัตร (นบ-พะ-ปะ-คน-มะ-หา-สะ-เหวด-ตะ-ฉัด) หรือ **เศวตฉัตร ๙ ชั้น** สำหรับพระมหากษัตริย์ที่ทรงรับพระบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีแล้ว ลักษณะเป็นฉัตรผ้าขาว ๙ ชั้น แต่ละชั้นมีระบายขลิบทองแผ่ลวดซ้อน ๓ ชั้น ฉัตรชั้นล่างสุดห้อยอุระจำปาทอง เศวตฉัตรแบบนี้ใช้แขวนหรือปักในสถานที่และโอกาสต่างๆ คือ

- ใช้ปักเหนือราชบัลลังก์ในท้องพระโรง ในพระที่นั่ง พระมหาปราสาทในพระมหามณเฑียร
- ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ใช้ปักเหนือพระที่นั่งภัทรบิฐ เมื่อครั้งทรงรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
- ใช้แขวนเหนือพระแท่นราชบรรจถรณ์ภายในพระมหามณเฑียร
- ใช้แขวนเหนือพระโกศทรงพระบรมศพ ณ ที่ประดิษฐานพระบรมศพ
- ใช้ปักยอดพระเมรุมาศ
- ใช้ปักบนพระยานมาศสามลำคาน หรือพระยานมาศสามคานในการเชิญพระบรมศพโดยขบวนพระบรมราชาอิสริยยศ
- ใช้ปักเหนือเกรินขณะเชิญพระโกศพระบรมศพขึ้นสู่พระมหาพิชัยราชรถ และเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระเมรุมาศ
- ใช้แขวนเหนือพระจิตกาธานเมื่อสูมเพลิงและเก็บพระบรมอัฐิ

พระเมรุมาศ (พระ-เม-รุ-มาศ) คือ สถาปัตยกรรมชั่วคราวสร้างขึ้นบริเวณท้องสนามหลวง เพื่อใช้ในการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระราชทานเพลิงพระศพของพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูง ส่วนของพระบรมวงศานุวงศ์เรียกว่า “พระเมรุ” (พระ-เมน) และของสามัญชนเรียกว่า “เมรุ” (เมน)

การสร้างพระเมรุมาศ สร้างขึ้นตามความเชื่อเรื่องโลกและจักรวาล ลักษณะโดยรวมของพระเมรุมาศ คือ มีหลังคาเป็นยอดมีรั้วล้อมรอบ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระวินิจฉัยว่า “เมรุ เห็นจะได้ชื่อมาแต่ปลูกปราสาทอันสูงใหญ่ขึ้นท่ามกลางปลูกปราสาทน้อยขึ้นตามมุมทุกทิศ มีโชนทวาร (โคปุระ) ชักระเบียงเชื่อมถึงกัน ปักราชวัติล้อมเป็นชั้นๆ มีลักษณะดูเขาพระสุเมรุ ตั้งอยู่กลาง มีสัตตบริภัณฑ์ล้อม จึงเรียกว่า พระเมรุ ที่หลังทำยอลง แม้ไม่มีอะไรล้อมเหลือแต่ยอดแหลมๆ ก็คงเรียกว่า เมรุ”

พระจิตกาธาน (พระ-จิต-ตะ-กา-ทาน) หมายถึงแท่นที่เผาศพทั่วไปเรียกว่า “เชิงตะกอน” ใช้เป็นที่สำหรับถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระราชทานเพลิงพระศพบนพระเมรุมาศ

พระที่นั่งทรงธรรม (พระ-ที่-นั่ง-ชง-ท่า) เป็นที่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ประทับทรงธรรมในพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลออกพระเมรุพระบรมศพ พระศพ และเป็นที่สำหรับคณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน สมาชิกวุฒิสภา ตลอดจนคณะทูตานุทูต เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระมหาพิชัยราชรถ (พระ-มะ-หา-พิ-ไช-ราด-ชะ-รด) เป็นราชรถ ทำด้วยไม้สักแกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจก ใช้กำลังพลอุด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ

ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๘ เพื่อเชิญพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกออกท้องพระเมรุเพื่อถวายพระเพลิงใน พ.ศ. ๒๓๓๙ จากนั้นจึงถือเป็นพระราชประเพณีที่ใช้พระมหาพิชัยราชรถเชิญพระบรมศพ พระมหากษัตริย์ พระราชินี และพระบรมวงศ์ชั้นสูง

ยังมีศัพท์อีกมากมายหลายคำเลยคะที่อยากจะนำเสนอ หากผู้อ่านท่านใดสนใจอยากทราบศัพท์เพิ่มเติม สามารถหาอ่านได้จากที่อยู่เว็บไซต์ที่ได้เขียนแจ้งไว้ข้างต้นนะคะ ...ไม่น่าเชื่อเลยว่าวันแห่งการสูญเสียของเราชาวไทยจะผ่านไป ๑ ปีแล้ว หากแต่ผู้เขียนเชื่อว่าไม่ว่าวันเวลาจะผ่านไปอีกกี่ปี พวกเราทุกคนก็ยังคงรำลึก และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชตราบนานเท่านาน

ภาพพระมหาพิชัยราชรถ เก็บรักษาอยู่ในโรงราชรถ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

จาก www.m-culture.go.th/mculture_th/download/king9/Glossary_about_HM_King_Bhumibol_Aduyadej's_Funeral2.pdf